

Avdelningen för analys
Åsa Borén
asa.boren@socialstyrelsen.se

Jämställdhetsmyndigheten

Socialtjänstens och skyddade boendens erfarenheter av kontakt med våldsutsatta hbtqi-personer

Uppdraget

Socialstyrelsen har för 2024 fått 400 tkr för att medverka i Jämställdhetsmyndighetens regeringsuppdrag att kartlägga hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer och analysera behov av insatser.¹ I uppdragets genomförande ska kunskap och synpunkter inhämtas från olika myndigheter där Socialstyrelsen är en av dem.

Socialstyrelsen fick i regleringsbrevet för 2024 ett uppdrag om kvalitetsutveckling av skyddat boende.² Socialstyrelsen ska se över myndighetens kvalitetsindikatorer för skyddade boenden och på nationell nivå följa upp verksamheten vid sådana boenden med särskilt fokus på behov hos barn, våldsutsatta med funktionsnedsättningar samt våldsutsatta i hederskontext.

Socialstyrelsen har påbörjat detta arbete och genomfört en kvalitativ studie om socialtjänstens och skyddade boendens erfarenheter av kontakt med våldsutsatta hbtqi-personer, våldsutsatta personer med funktionsnedsättningar samt våldsutsatta män.

Detta pm är Socialstyrelsens redovisning av sitt bidrag till Jämställdhetsmyndighetens uppdrag.

Syfte

Socialstyrelsen ska ta fram ett underlag i form av ett pm till Jämställdhetsmyndighetens kartläggning. Underlaget ska kunna användas i

¹ Se Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende anslag 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder inom utgiftsområde 13, (A2023/01753) (A2023/01717(delvis)).

² Se Regleringsbrev för budgetår 2024 avseende Socialstyrelsen (S2024/01775).

deras arbete med att ta fram förslag på hur stödet för våldsutsatta hbtqi-personer kan bli bättre.

Genomförande

Uppdraget har genomförts genom åtta semi-strukturerade intervjuer med totalt nio personal på skyddade boenden med erfarenhet av att ta emot hbtqi-personer, personer med funktionsnedsättning samt våldsutsatta män. Även nio intervjuer (med totalt 14 socialsekreterare) i nio olika kommuner med erfarenhet att möta och utreda samma grupper intervjuades.

Intervjuguider togs fram i samråd med Jämställdhetsmyndigheten.

Ett slumpvis urval av stora och små kommuner, med geografisk spridning gjordes. Drygt ett trettiotal förfrågningar skickades ut till kommuner och boenden. De boenden som kontaktades hade visat sitt intresse att delta i den enkät Socialstyrelsen genomförde våren 2024 till alla skyddade boenden.

Avgränsningar och begränsningar

I intervjuerna ställdes frågor om några specifika målgrupper av vuxna som kan vara aktuella för skyddat boende; våldsutsatta personer med funktionsnedsättning, våldsutsatta män och våldsutsatta hbtqi-personer. Det var vanligast att ha erfarenhet av att möta personer med funktionsnedsättning och män, det var minst vanligt att ha erfarenhet av kontakt med hbtqi-personer.

Det här pm:et kommer att redovisa resultaten från intervjuerna gällande hbtqi-personer och Socialstyrelsens reflektioner över resultatet. Andra målgrupper kommer att redovisas i separata pm.

Hbtqi är ett paraplybegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner. I intervjustudien var ambitionen att fånga erfarenheter från de olika grupperna inom paraplybegreppet. Det har dock varit svårt att täcka in alla inkluderade grupper eftersom det saknas erfarenheter av att möta samtliga grupper hos intervjupersonerna. De flesta har liten eller ingen erfarenhet av att möta några av grupperna. I intervjuerna var det en som hade erfarenhet av kontakt med en person med intersexvariation och någon enstaka som hade erfarenhet med att möta transpersoner. Vanligast var erfarenhet att möta homosexuella och bisexuella cismän och ciskvinnor.

Intervjuer med socialsekreterare

Intervjupersonerna arbetar som socialsekreterare med ärenden som gäller våld i nära relationer och har olika organisatorisk tillhörighet inom

socialtjänsten. Några arbetar inom enheter som särskilt hanterar ärenden inom våld i nära relationer (VINR), andra inom vuxenenheter som tar emot personer med annan problematik exempelvis missbruk. Nedan följer en beskrivning av socialsekreterarnas erfarenheter av att möta målgruppen hbtqi-personer, tillgången till skyddat boende för målgruppen och om de ser några särskilda utmaningar och utvecklingsbehov i verksamheten.

Socialtjänstens erfarenheter av att möta och utreda hbtqi-personer som utsatts för våld

Det finns en spridning när det gäller hur mycket erfarenhet av målgruppen som finns i de olika kommunerna. Ingen av intervjupersonerna hade erfarenhet att möta personer med intersex-variation, någon hade erfarenhet av att ha mött en transperson. Det vanligaste var erfarenhet av homosexuella och bisexuella cismän och ciskvinnor.

En intervjuperson i en större kommun säger att de har störst erfarenhet av att möta homosexuella och bisexuella män och kvinnor och att det ofta är problematik som rör hedersrelaterat våld och förtryck inblandat i dessa ärenden också.

Våldsutsatta hbtqi-personer är ingen stor grupp som kommer till socialtjänstens kännedom, det handlar om en handfull personer per år i de stora kommunerna och någon enstaka person per år i de små kommunerna. Dock reflekterar flera intervjupersoner över att det kan vara ett stort steg att kontakta socialtjänsten för stöd. Här nämns dubbel utsatthet, att bryta mot de rådande samhällsnormerna när det gäller sexualitet, könsidentitet eller könsuttryck och att samtidigt vara våldsutsatt. Även stigma men också vikten av att få ett gott bemötande nämns som faktorer som kan påverka kontakt med socialtjänsten. Hbtqi-personer nämns av någon som en ”våldigt osynlig grupp, jag har träffat på någon men inte placerat i skyddat boende”.

Det finns inte egna ingångar/enheter i kommunen för våldsutsatta hbtqi-personer. Det finns oftast en enhet, antingen vuxenenhet eller enhet för våld i nära relationer som hanterar våldsärenden oavsett målgrupp och som tar emot alla utifrån de individuella behoven av skydd och stöd för sin våldsutsatthet.

En vanlig uppfattning hos intervjupersonerna är att våldet är detsamma oberoende av vilka grupper som drabbas och att det kan omhändertas inom befintlig organisation.

Det är flera intervjupersoner som säger att de i första hand försöker lösa skyddet (gäller alla grupper) på andra sätt än ett skyddat boende och här nämns jourlägenheter som ett alternativ och samverkan med andra kommuner och deras jourlägenheter. En intervjuperson säger att det främst

är de som behöver extra stöd som placeras i skyddat boende, om det t.ex. finns hedersproblematik eller om det gäller personer i kriminella miljöer.

När socialtjänsten målgruppen?

I intervjuerna ställde Socialstyrelsen frågor om socialsekreterarna upplever att hbtqi-personer som utsatts för våld i nära relation nås och/eller fångas upp av andra aktörer. Många framför att det är svårt att veta, att mörkertalet kan vara stort och det är något som de inte vet något om.

De flesta socialsekreterare berättar att de inom socialtjänsten inte har någon specifik insats för våldsutsatta hbtqi-personer utan att socialtjänstens verksamhet är öppen för alla. ”Det är en ingång för alla, alla är välkomna, från olika målgrupper”.

”Kommunen har info på webbsidan om våld och vilken hjälp man kan få. Den är dock inte så tydlig. Vet inte riktigt vad som står där. Informationen är helt könlös, den vänder sig till både den som är utsatt och den som är utövare men inget om vilket kön” säger en annan intervjuperson.

En intervjuperson säger att hen inte har någon direkt erfarenhet om vart hbtqi-personer vänder sig för stöd men att det nog finns ett mörkertal och att de vänder sig till andra organisationer.

Det finns öppna mottagningar för våldsutsatta personer hos flera kommuner som också tar emot hbtqi-personer men inget framkommer om hur vanligt det är och om den gruppen kommer dit.

En intervjuperson säger att de relativt ofta får en hänvisning från vården när det gäller hbtqi-personer och att det är på det sättet kontakten inleds.

En annan person berättar att relationsvårdsteamet blir inbjudna till arbetsplatser, skolor mm där man informerar om verksamheten och där är budskapet att alla målgrupper är välkomna.

En intervjuperson beskriver att de inte hinner jobba förebyggande med att nå personer eftersom sektionen är relativt ny och att rutiner saknas för hur de ska arbeta med information om verksamheten.

En intervjuperson säger att hens uppfattning är att hbtqi-personer fångas upp av andra organisationer i den närliggande stora staden, att de inte kommer till socialtjänsten och att det troligen finns ett mörkertal.

Det råder överlag en viss osäkerhet om vad andra gör och vilket annat stöd hbtqi-personer kan få generellt i samhället och specifikt inom kommunen.

Finns det hinder för att söka skyddat boende inom målgruppen?

Intervjupersonerna har svårt att identifiera några konkreta hinder för hbtqi-personer att söka stöd och/eller skyddat boende. De resonerar dock runt den dubbla utsattheten med normer i samhället, stigma och att det möjligen kan vara ett längre steg att söka hjälp för den här gruppen på grund av det.

Några personer reflekterar också över att hbtqi-personer kan vara rädda för vilket mottagande de kan få från kommunen vilket kan hindra personer från att söka stöd och hjälp. Rädsla för fördomar, rädsla för att inte bli behandlad som alla andra nämns och att utsatta grupper kan ha extra långt för att söka hjälp och hitta till hjälpen. Flera nämner även här att det förmodligen finns ett mörkertal.

En intervjuperson säger att de inte har så många ärenden inom hbtqi-gruppen. Hen säger vidare att om en person söker skydd så tar de ställning till det. Ofta finns fler behov för personen. Personen behöver hjälp att söka annan hjälp, ställa sig i rätt köer etc. I en liten ort kan det helt saknas erfarenhet av hbtqi-personer som sökt skyddat boende.

Det är ovanligt att det finns information på kommunernas hemsidor om att hbtqi-personer kan söka stöd och skydd. De flesta intervjupersoner säger att det finns information om vart du ska vända dig när det gäller våld i nära relationer generellt, men inte specifikt för olika grupper. En intervjuperson säger att ”tanken med detta är att det ska vara öppet för alla, oberoende av funktionshinder, könsidentitet eller vilka andra omständigheter personen befinner sig i”.

En annan intervjuperson säger att de kan bli bättre på att nå ut till målgrupperna. Det är ovanligt med skriftligt informationsmaterial riktat specifikt till målgruppen. Någon säger att det alltid kan bli bättre, ”vi skulle kunna gå till skolor, vårdcentraler mm”.

En intervjuperson menar att ”vi hade kunnat nå fler. Det har varit ett stort inflöde senaste tiden. Vi har inte hunnit jobba utåt, och samverka med andra aktörer. Vi har haft fullt upp. Det är mer att göra.”

Tillgång till skyddat boende för hbtqi-personer

Överlag beskriver kommunerna att det går bra att hitta platser i skyddat boende både generellt och specifikt för hbtqi-personer. Flera nämner att de även har jourlägenheter där de kan placera om skyddsbehovet inte är lika stort. Kommunerna är överlag nöjda med de boenden som de har använt. En intervjuperson säger att ”ja när vi väl hittar ett boende så funkar det. Vi har några boenden som vi samarbetar med och har bra erfarenhet av. Dessa använder vi i första hand.”

En intervjuperson säger att en del av de boenden som de brukar använda har dragit ned på platser och att det därför är lite mer vanligt nu att de har fullt och därmed svårare att få plats.

Två socialsekreterare i en kommun berättar de att de har upphandlat boenden, för olika kunskapsområden och därmed möjlighet att ta emot olika målgrupper. De säger att när det gäller ciskvinnor finns det gott om boenden runt om i landet. Det är inte lika stora valmöjligheter för andra grupper. Ju mer komplexa ärenden desto svårare är det att hitta boenden. Men överlag är det inte svårt att hitta platser menar de. En av intervjupersonerna berättar att när hen jobbade i en annan, mindre kommun, var det inte lika lätt att hitta bra lösningar för olika grupper. De säger att alla de boenden som de har avtal med har sökt tillstånd enligt de nya reglerna.

Vidare berättar de att de har skyddslägenheter där personer kan få stöd. Där kan personen bo själv, eller bo med stöd, ofta är det kortare placeringar. Socialtjänsten har behandlingspedagoger som kan ge stöd i de enskilda skyddslägenheterna. I lägenheterna finns personlarm kopplade till lägenheterna och adresserna är hemliga. De boende får inte ha med sig egen mobil osv. De berättar vidare att det finns jourlägenheter där skyddet inte är lika stort. Där kan en person bo som inte har behov av skydd, men behöver komma ifrån en våldsam situation.

En annan intervjuperson berättar att kommunen har en rekryterare, och när det behövs ett skyddat boende så vänder sig socialsekreterarna till hen. Hen kan då leta efter ett lämpligt boende för den aktuella personen.

En intervjuperson beskriver att det har blivit svårare efter deras senaste upphandling att hitta boenden som tar emot våldsutsatta med särskilda behov. En reflektion som hen gör är att man i upphandlingen har utgått från en idealklient, ciskvinna med barn. Det är lättast att hitta boende för kvinnor med barn. Men när det är andra mer specifika behov är det svårare att hitta lämpligt boende.

En intervjuperson säger att det är svårt att säga hur tillgången ser ut eftersom de haft så få ärenden som rört hbtqi-personer, men de som de har haft har det gått bra med. Om de exempelvis skulle få ett ärende med en transperson skulle hen kunna tas emot i lägenhet men intervjupersonen har inte kännedom om något kollektivt boende som tar emot transpersoner.

På frågan om det finns särskilda utmaningar med att hitta boenden för särskilt utsatta grupper, exempelvis hbtqi-personer, säger intervjupersonerna generellt att det är svårare att hitta boenden för våldsutsatta män, det är också svårt att hitta handikappanpassade skyddade boenden. Ibland är det lättare att hitta vandrarhem som är handikappanpassade (för fysisk funktionsnedsättning) än ett skyddat boende om en person inte har ett stort skyddsbehov.

En intervjuperson, som har begränsad erfarenhet av våldsutsatta hbtqi-personer, menar att hen inte har någon direkt uppfattning om att hitta boende för hbtqi-personer, men tror det borde fungera eftersom det finns boenden med den profilen och som exempelvis har hbtqi-certifiering.

En annan intervjuperson säger sig vara nöjd med resurser och kompetens hos de skyddade boendena i det stora hela, bortsett från att man inte har så lätt att placera personer med mer komplexa behov. Hen ger exempel på personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, har olika typer av funktionsnedsättningar, eller hbtqi-personer.

Det kan behövas kompetens att möta specifika behov, t.ex. personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), ibland kan det vara svårt att hitta rätt typ av skyddat boende. De skyddade boendena är dock ofta angelägna att ge rätt stöd, ta emot olika målgrupper. En intervjuperson berättar att de boenden de använder är transparenta med vad de kan erbjuda. När de bedömer att de inte kan ge rätt stöd säger de det så att vi i socialtjänsten kan gå vidare och söka andra skyddade boenden. Urvalet av skyddat boende minskar dock ju större problembild som finns.

Behov av kompetensutveckling

Flera intervjupersoner säger att de ser ett behov av mer kompetensutveckling om hbtqi-personer och våld. Hatbrott nämns också av någon som ett område för kompetensutveckling och även könsdysfori och våld, som är ett nytt område för oss säger en intervjuperson.

En intervjuperson säger att de nyligen fått en utbildning inom hbtqi och hens uppfattning är att de utbildningar som finns inom våld också tar upp särskilt utsatta grupper som funktionsnedsättning, äldre och hbtqi, det är integrerat i utbildningarna, ”så vi saknar egentligen inte kompetensutveckling”.

En intervjuperson säger att de snart kommer att ha en utbildning om FREDA-kortfrågor³ för särskilt utsatta grupper (funktionsnedsatta, äldre och hbtqi). Utbildningen bygger på Linn Moser Hällens underlag och de kommer att genomföra den själv säger hen.⁴ Bakgrunden till utbildningen är ett initiativ från ett samverkansarbete med polisen och att alla i kommunen ska ha en rutin om att fråga om våld.

Det nämns också av några intervjupersoner att kunskapen om våld ser olika ut inom kommunen och att det kan leda till en osäkerhet om vem som ska göra vad. Ökat samarbete mellan olika förvaltningar ses som önskvärt. En intervjuperson säger att det ”behövs en generell kunskap om våld i socialtjänsten, hur man pratar om det”. Hen säger vidare att regionen jobbar

³ <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/freda-kortfragor.pdf>

⁴ Linn Moser Hällén är socionom, handledare, författare och föreläsare, <https://linnmhallen.se/>

mycket mer (och bättre) med information och informationsmaterial och säger att de på senaste tiden har fått fler anmälningar om våld från vårdn.

En intervjuperson menar att de behöver bli bättre på samhandläggning i sitt interna arbete. Det kan handla om att reda ut ansvarsfrågor, till exempel vem som ska stå för de (ibland stora) kostnaderna som en placering i skyddat boende kan betinga. En annan intervjuperson berättar att de har grupper med erfarenhetsutbyte internt på förvaltningen om våldsärenden, vilket ger mycket.

På temat kompetensutveckling är ett medskick från en kommun att socialtjänstens inblick i kvinnojourernas skyddade boenden borde breddas för att få en djupare förståelse för den professionen och vilka möjligheter och begränsningar som verksamheterna har. Ett annat medskick är att det är bra att frågan om våldsutsatta hbtqi-personer lyfts eftersom ”vi vill att alla ska kunna söka stöd”.

De flesta intervjupersonerna lyfter fram att de önskar en blandad form av kompetensutveckling. Olika förslag som nämns är NCK:s webbaserade utbildningar, även Socialstyrelsens webbaserade utbildningar nämns som bra utbildningar.

Men de flesta säger också att det behövs olika fysiska utbildningar och konferenser så att det går att mötas, prata och utbyta erfarenheter. En intervjuperson säger att ”konferenser är bästa formen, då får man träffa andra i samma situation, och kan utbyta erfarenheter”. Flera nämner just dialog för att få bra effekt av kompetensutvecklingsinsatsen.

Intervjuer med skyddade boenden

Socialstyrelsen har genomfört åtta intervjuer med totalt nio personal på skyddat boende om deras erfarenheter av att ha våldsutsatta hbtqi-personer boende hos sig. I urvalet har två kommunala boenden, tre ideella samt tre privata boenden ingått. Eftersom materialet är begränsat så görs inga jämförelser eller uppdelningar mellan olika driftsformer.

Gemensamt för alla boenden är att de har liten erfarenhet av denna målgrupp men majoriteten av boenden säger att det är en målgrupp som de har förutsättningar för att ta emot och de har också tagit emot någon/några ur gruppen de senaste åren.

Erfarenhet av hbtqi-personer på det skyddade boendet

Flera av intervjupersonerna nämner att de utgår från de individuella behoven mer än vilken grupp/grupper de tillhör. En intervjuperson säger att de har

liten erfarenhet av att möta hbtqi-personer, ”homosexuella ja men inte övriga inom spektrat”.

I ett boende beskriver personalen att de har en viss erfarenhet av homosexuella och bisexuella cismän och ciskvinnor och kan ta emot dessa personer. Om det inte har bedömts ha fungerat i det kommunala kollektiva boendet som de erbjuder har kommunen köpt plats på ett annat boende. De tar emot transpersoner (transmän, transkvinnor, icke-binära), deras uppfattning är att skyddet är det primära, inte hur en person definierar sig. Dock behöver transpersonen ha bytt personnummer för att kunna bo på det kollektiva boendet säger de, något som är ett krav.

I ett annat boende säger intervjupersonen att de haft en hbtqi-person utsatt för hedersrelaterat våld hos sig. Hen säger att det är viktigt att förstå den individuella problematiken hos varje person och vilket särskilt stöd som personen i fråga behöver, både utifrån våldsutsattheten och andra aspekter. En reflektion som samma intervjuperson gör i förhållande till att de möter få hbtqi-personer, är att de överlag träffar de som valt att lämna sin våldsamma situation, vilket är ett speciellt urval. De träffar inte de särskilt utsatta grupperna, som exempelvis våldsutsatta hbtqi-personer menar hen. De bryter mot heteronormen i samhället och är våldsutsatta.

Ett skyddat boende, som inte tar emot våldsutsatta män, uppger att de inte har haft några hbtqi-personer i det skyddade boendet men har träffat dessa personer i samband med stödsamtal som också erbjuds på boendet. Där har de erfarenhet av att möta transkvinnor. Intervjupersonen tar upp att de haft diskussioner om de ska gå på personnummer vid en eventuell förfrågan om plats, men inte bestämt något ännu. De försöker att ha ett inkluderande bemötande och nämner att de exempelvis har en regnbågsflagga för att välkomna gruppen.

Platstillgång på boendet

I intervjuerna ställdes frågor om hur deras platstillgång ser ut generellt och för hbtqi-personer och om den förändrats över tid.

En intervjuperson säger att det har förändrats genom åren, just nu är det färre förfrågningar från socialtjänsten. Hen förklarar det med att förut kunde handläggaren fatta eget beslut för en begränsad tid, nu behöver det beslutas i nämnden, vilket lett till färre förfrågningar. Hen menar att flera boenden fått lägga ned sedan 2019–2020 på grund av en minskad efterfrågan från kommunerna.

En annan intervjuperson på ett ideellt drivet boende beskriver en liknande bild med lägre efterfrågan från kommunerna efter pandemin, de hade fullt före och under pandemin. Hens uppfattning är att kommunerna premierar privata aktörer framför ideella boenden.

Det skyddade boendets kontakt med socialtjänsten

I intervjuerna frågade Socialstyrelsen om kontakten med den socialtjänst som fattat beslut om insatsen och om det var rätt personer som de fick förfrågningar om. Majoriteten beskriver en bra kontakt med socialtjänsten och relevanta förfrågningar.

Flera intervjupersoner nämner att socialtjänsten efterfrågar mer skydd än stöd idag. Samtidigt nämner de att de personer som kommer till boendet har mer komplexa problem, exempelvis hedersproblematik där personerna behöver mer stöd.

En annan uppfattning som flera intervjupersoner framför är att hotbilden har ökat mot de personer som kommer till det skyddade boendet. Det förklaras med att det måste finnas en allvarlig fysisk hotbild för att bli beviljad skyddat boende menar de.

Hinder för att söka skyddat boende för hbtqi-personer?

Socialstyrelsen frågade intervjupersonerna om de tror att det finns hinder för att söka skyddat boende inom gruppen hbtqi-personer som utsatts för våld i nära relationer.

Flera intervjupersoner resonerar runt sina erfarenheter och nämner skuld, skam och normer, exempelvis för män som utsätts för våld. De resonerar också mer generellt att det kan vara svårt för personer med dubbel utsatthet (som exempel nämns att vara våldsutsatt man och hbtqi) att söka stöd och att vägen kan vara längre innan de söker ett skyddat boende.

En intervjuperson säger att det utifrån sin erfarenhet kan vara extra svårt att komma ut inte bara som våldsutsatt utan också som hbtqi samtidigt. Hen nämner också att det kan vara ett hinder att det heter stödcenter för kvinnor och att det egentligen borde heta stödcenter för våldsutsatta så att det inte redan där blir ett hinder för att söka stöd.

En intervjuperson berättar att deras (kommunala) boende är hbtqi-certifierat och att det finns information på kommunens hemsida att det finns stöd för hbtqi-personer som är utsatta för våld i nära relation. De har också informationsmaterial till målgruppen och är noga med hur de uttrycker sig och att de använder rätt termer, vilket är viktigt menar hen för att inte skapa hinder för att söka stöd.

Finns det särskilda utmaningar på skyddade boenden när det gäller behoven hos hbtqi-personer?

Intervjupersonerna beskriver utmaningar både generellt för alla grupper och mer specifikt för hbtqi-personer. En grupp som nämns generellt av flera är de personer som saknar full egen kapacitet att klara sin vardag. Det blir ofta problem eftersom de behöver mer och annan information, och de behöver också mer stöd och mer tid av personalen.

En vanlig beskrivning är att allt stöd måste individanpassas, det gäller även för hbtqi-personer. Det handlar om att sätta individen i centrum. Målet måste vara att hen ska klara sig i samhället efter placeringen. Det handlar om att identifiera individens behov och annan kontext, och förmåga att skydda sig och ta sig fram i samhället. Ärendena generellt, inte specifikt hbtqi-personer, beskrivs av intervjupersonerna som mer komplexa idag än tidigare. Det finns mer samsjuklighet generellt idag än tidigare och det är vanligt med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) hos dem som kommer till boendet.

En annan intervjuperson säger att det är många nya socialsekreterare inom socialtjänsten som de samarbetar med. Hen menar att de inte förstår problematiken med våld i nära relationer överlag vilket kan få allvarliga följder för de inblandade. ”Vi får ofta vara ett stöd för socialtjänsten, genom våra riskbedömningar m.m.” säger hen.

En intervjuperson nämner att riskbedömningsinstrumenten behöver anpassas även för målgruppen hbtqi, utan att utveckla vilka delar som behöver anpassas.

Behov av kompetensutveckling och i vilken form

Alla intervjuade framför att kompetensutveckling är viktig och något som ofta uppmuntras inom verksamheten. Ett boende nämner att de skickar all personal på utbildningar inom riskbedömningar men har inte sett till någon utbildning om hbtqi på senare tid.

En vanlig uppfattning är att ”vi behöver alltid mer”. Kompetensutveckling pågår och behöver pågå hela tiden.

Ett boende är hbtqi-certifierat och här nämns att det är något som måste hållas levande och följas upp exempelvis när det kommer ny personal.

En intervjuperson säger att ”vi har mycket på fötterna redan från början, och vissa har egna privata erfarenheter inom hbtqi” och en annan ”vi har kunskap om våld i hbtqi-personers nära relationer”.

En intervjuperson säger att de har bra grundkompetens inom våld men behöver fördjupa sig mer. Uppfattningen är att de utbildningar som finns stannar på en grundnivå och det behövs mer på avancerad, eller specialiserad nivå. De som jobbat länge behöver också mer utveckling menar hen.

En intervjuperson nämner att de har en egen grundutbildning där de berör olika funktionsnedsättningar och hbtqi. Hen säger att personalen alltid behöver vara uppmärksam på att det kan finnas olika sårbarhetsfaktorer och skyddsfaktorer hos individen.

Praktisk erfarenhet lyfts fram som en viktig kompetens. Det är viktigt med den erfarenhet som personalen har upparbetat, så att de förstår hur samhället fungerar, till exempel vårdnadsutredningar, förundersökningar hos polisen i förhållande till den våldsutsatta. ”Diskvalificera inte erfarenhetskunskaper”, både erfarenhet och utbildning behövs säger en intervjuperson.

En intervjuperson nämner en bra erfarenhet och det var de utbildningar som personalen i det skyddade boendet och socialtjänsten gick gemensamt, där de fick mötas och prata gemensamt om behov och kunskaper. ”Vi behöver ett bättre samarbete med kommunerna och myndighetsutövningen och det här var ett bra sätt”.

Konferenser nämns som ett bra sätt att kompetensutveckla sig, där kan man möta och diskutera med andra. Webb-utbildningar nämns av flera som en bra källa för information och uppdatering. Digitalt funkar ofta bra, men det bästa är när man möts fysiskt och kanske gör ett studiebesök säger en intervjuperson.

Socialstyrelsens reflektioner

Det finns liten erfarenhet av målgruppen inom socialtjänstens myndighetsutövning och på de skyddade boenden som har deltagit i intervjustudien. De personer som intervjupersonerna främst möter är homosexuella och bisexuella ciskvinnor och cismän, även om de också är få. De flesta säger att de tror att det finns ett mörkertal som aldrig kommer till socialtjänstens kännedom och därmed inte heller blir aktuella för skyddat boende. Det framkommer att kommunerna har andra lösningar än kollektivt boende för våldsutsatta personer generellt. Främst nämns skyddslägenheter och jourlägenheter.

Individuella behov står i centrum

En vanlig uppfattning hos intervjupersonerna är att våldets mekanismer är detsamma oberoende av vilka grupper som drabbas och att det kan omhändertas inom befintlig organisation. Oftast är det de individuella behoven som lyfts fram och att hbtqi-personer har samma behov som andra våldsutsatta.

RFSL beskriver i sitt kunskapsstöd att även om vissa erfarenheter som hbtqi-personer har är gemensamma med många våldsutsatta personer, är andra specifika för hbtqi-personer.⁵ Det är viktigt att vara medveten om vilka erfarenheter det kan vara. De skriver vidare att likheterna i våldets mekanismer är större än skillnaderna och att i forskning om våld i nära relationer finns liknande grundläggande mekanismer, oberoende av kön, könsuttryck och sexuell läggning.

Socialstyrelsen menar att kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor, hälsa och rättigheter, samt förmåga till ett hbtqi-kompetent bemötande, är förutsättningar för ett individ- och personcentrerat arbete. Kunskapen behövs både i myndighetsutövning och hos verksamheter som bedriver skyddat boende. Personer som möter våldsutsatta i socialtjänsten och personer som jobbar i skyddat boende riskerar att missa viktiga aspekter av individens liv om personal utgår från ett heteronormativt perspektiv på våld.

Osäkert om stödet når ut till hbtqi-personer

Det råder överlag en viss osäkerhet hos intervjupersonerna om vad andra aktörer gör och vilket annat stöd hbtqi-personer kan få generellt i samhället och specifikt inom kommunen. Intervjupersonerna beskriver att det finns begränsad information på kommunernas hemsidor att hbtqi-personer är välkomna. Informationen är oftast generell och har inte ett hbtqi-perspektiv.

Socialstyrelsens reflektion är att stödet till hbtqi-personer skulle kunna kommuniceras bredare. Det kan handla om att sprida information i internt samarbete inom kommunens olika förvaltningar, i dialog mellan kommunen och andra aktörer i samhället såsom ideella organisationer, skola och inom vården. Hänvisningar till andra stödfunktioner lokalt och nationellt kan också kommuniceras för att målgruppen ska nås av stödet. Även samverkan med andra kommuner om målgruppen kan vara aktuellt eftersom många intervjupersoner lyfter fram att gruppen är liten och att det kan vara svårt på en mindre ort att våga söka stöd lokalt.

⁵ Kunskap-och-erfarenheter-av-arbete-med-våldsutsatta-hbtqi-personer. RFSL. 2018.

Kompetensutveckling efterfrågas

Kompetensutveckling om hbtqi-personers våldsutsatthet efterfrågas både inom socialtjänsten och på de skyddade boendena. Det finns en medvetenhet om att denna kompetens behövs. Önskemål finns om att det ska finnas utbildningar på en mer fördjupad nivå än idag.

Socialstyrelsen menar att det är viktigt att kunskap finns i alla verksamheter om hur våld och utsatthet kan se ut inom gruppen och hur de på bästa sätt kan möta och tillgodose gruppens behov själva eller genom hänvisning till andra stödfunktioner, lokalt, regionalt eller nationellt.

I tillägg till kompetensutveckling menar Socialstyrelsen att det behövs ett aktivt arbete med normer och värderingar, annars finns en risk för att arbetet baseras på omedvetna normer och antaganden i stället för individens faktiska behov. Detta är något som tidigare har uppmärksammats av myndigheten i bl.a. en kartläggning av kommunal vård och omsorg för äldre hbtqi-personer från 2023.⁶ Socialstyrelsen har tidigare tagit fram en webb-utbildning ”Att synliggöra normer i Socialtjänsten med ett hbtqi-perspektiv” och uppdaterad version av utbildningen är planerad till första kvartalet 2025.

Tillgång till skyddade boenden med hbtqi-kompetens

Tillgången till boenden beskrivs inte som en stor utmaning hos alla kommuner. Det finns ofta boenden som tar emot hbtqi-personer menar intervjupersonerna, men generellt gäller att ju mer komplexa ärenden desto svårare att hitta ett boende vilket också gäller för den här gruppen säger man.

I Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden från mars 2024 så är det 88 procent av de skyddade boendena som anger att de tar emot hbtqi-personer, och 80 procent som samtidigt anger att de har kompetens inom området.⁷ I samma kartläggning anger 54 procent av boendena att de tar emot män. Av intervjuerna i denna studie framkommer att det dock kan vara att man både tar emot och inte tar emot hbtqi-personer exempelvis beroende på vilket juridiskt kön personen har.

Det är några av de boenden som Socialstyrelsen har intervjuat som inte tar emot män. På ett av dessa boenden tar de endast emot transkvinnor som bytt personnummer. Några respondenter i kartläggningen skriver också att de kan ta emot män i externa lägenheter men inte i det kollektiva boendet och ett boende skriver att ”primärt jobbar vi med personer som identifierar

⁶ <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/aldre/stod-i-arbetet--vard-och-omsorg-for-aldre-personer--utifran-amnesomraden/kommunal-var-d-och-omsorg-for-aldre-hbtqi-personer/>

⁷ Socialstyrelsen 2024. Kartläggning av skyddade boenden i Sverige.

sig/passerar som kvinnor men har möjlighet att ta emot män i friliggande lägenhet”.

Utifrån resultaten i denna studie och i kartläggningen bedömer Socialstyrelsen att tillgången till skyddade boenden för hbtqi-personer är mer begränsad än för exempelvis cis-kvinnor med barn.

Samhällets stödfunktioner behöver vara mer inkluderande för alla grupper

Avslutningsvis vill Socialstyrelsen lyfta fram något som också tas upp i RFSL kunskapsstöd. Att fokus behöver ligga på att vissa grupper inte har samma grad av stöd från samhället, snarare än på egenskaper hos gruppen. Om stöd enbart utformas för en majoritetsgrupp riskerar andra gruppers våldsutsatthet osynliggöras eller normaliseras.⁸ Det kan därför finnas behov av att prata om specifika behov hos olika grupper. Exempelvis så kan hbtqi-personer ha behov som inte blir mötta i en verksamhet som är utformad för heterosexuella ciskvinnor. Det handlar i så fall inte om att ha komplexa behov, utan om verksamheter som inte är inkluderande.

⁸ Kunskap-och-erfarenheter-av-arbete-med-våldsutsatta-hbtqi-personer. RFSL. 2018